

*Kopier af stolen syveren, som Arne Jacobsen designede i 1955, destrueres
Foto: Frank van Delft*

Ophavsretten beskytter design

I den danske lovgivnings beskyttelse af design står ophavsretten centralt. Den beskytter rettighederne til designerens værk, men som ophavsmand skal man kunne dokumentere, hvornår man har skabt et design.

Af Hans Emborg Bünemann

Design er beskyttet af ophavsretten, som er en form for ejendomsret til beskyttelse af originale værker. I kraft af denne juridiske beskyttelse kan det være forbudt at efterligne et design uden tilladelse. Det fortæller Stina Teilmann, ph.d. og forskningsadjunkt ved Danmarks Designskole i regi af Center for Designforskning. Hun arbejder i sit forskningsprojekt, der er finansieret af Carlsbergfondet, med kulturhistorisk analyse af dansk retsbeskyttelse af design.

Skønsmænd vurderer originaliteten

I konkrete sager om efterligninger beror rettens afgørelser på udtalelser fra faglige eksperter eller såkaldte skønsmænd. De bedømmer blandt andet, om almindelige mennesker er i stand til at se forskel på to produkter, siger Stina Teilmann.

”Skønsmændene vurderer, om der er tale om originale værker,” uddyber hun. ”Der må ikke være risiko for, at flere ophavsmand kan have skabt ens værker uafhængigt af hinanden, og værkets udformning må ikke udelukkende være et resultat af dets funktion. Et værk skal med andre ord for at nyde ophavsretslovens beskyttelse have et særegent, æstetisk element.”

Efterligning af Tripp Trapp-stolen

Som eksempel nævner hun en sag om efterligning af barnestolen Tripp Trapp, der produceres af den norske virksomhed Stokke. Med ophavsretsloven i hånden sagsøgte Stokke i 1994 Tvilum Møbelfabrik, som havde sendt en lignende høj stol ved navn 2-Step på markedet. Sagen om stolefterligningen endte i Højesteret.

Thi kendes for ret: Tvilum Møbelfabrik A/S fik i 2001 af Højesteret forbud mod at markedsføre bamestolen ved navn 2-step (til højre på begge fotos). Ifølge dommen er stolen "en så nærgående efterligning, at den krænker den ophavsret, der er knyttet til Tripp Trapp-stolen." Foto: Stokke A/S.

"Ifølge skønsmændene kunne lægmænd – altså ikke-designere – forveksle de to stole. Højesteret forbød Tvilum Møbelfabrik at markedsføre 2-Step-stolen og beordre restlageret destrueret," fortæller Stina Teilmann.

Dokumentationen er afgørende

I den forbindelse har Stina Teilmann et par gode råd til både designere og designstuderende. Man skal så vidt muligt være i stand til at dokumentere, hvornår man har fået en idé til et design. Det kan være afgørende for muligheden for at hævde sin ophavsret: "Det er vigtigt at få sat dato på sine skitser og at gemme dem. Og når man som studerende fremlægger et projekt på skolen, kan man med fordel tænke på medstuderende og undervisere som vidner i en mulig, fremtidig tvist," siger Stina Teilmann.

Hun illustrerer problematikken med en sag, hvor en arkitektstuderende, Tim Nørlund fra Arkitektskolen Aarhus, i januar 2008 vandt en international projektkonkurrence om at designe en bro, der skulle bygges nær Sheffield i Nordengland. Tim Nørlunds vinderprojekt, en stibro med ringformet pylon, blev beskyldt for at være et plagiat af en vejbro, som arkitektfirmaet Dissing+Weitling havde tegnet med henblik på opførelse i Qatar. Men Tim Nør-

lunds lærer og studiekammerater kunne bevidne, at han på arkitektskolen tilbage i 2006 havde afleveret et forslag, der lignede vinderprojektet, så Dissing+Weitling undlod at forfølge sagen.

Virksomhedernes aggressive fremfærd

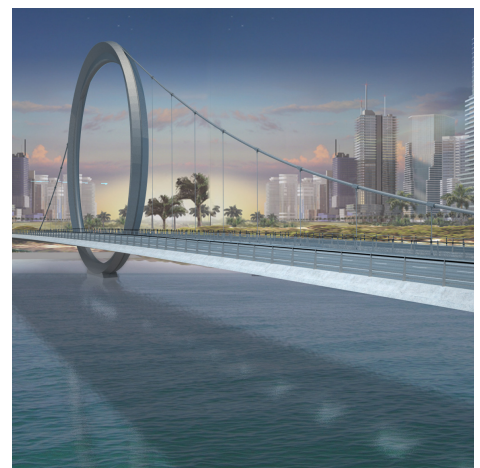
Ifølge Stina Teilmann er der i erhvervslivet generelt kommet mere fokus på ophavsrettigheder i de senere år. Til illustration af udviklingen fortæller hun om møbeldesigneren Finn Juhl, der i 1960'erne fik nys om, at en brasiliansk fabrik lavede piratkopier af hans møbler til det amerikanske marked. Han rejste til USA for at undersøge det, men gjorde ikke mere ved sagen, da han konstaterede, at han godt kunne lægge navn til kopimøblerne og deres kvalitet.

"Dengang handlede det ikke kun om de økonomiske interesser, men også om den faglige stolthed - ønsket om at blive forbundet med sit værk og bevare sit gode navn og rygte," siger Stina Teilmann.

I dag opkøber virksomheder rettigheder strategisk og bruger det som et helt forretningsområde i sig selv. Retsforfølgelsen af konkurrenter ændrer sig, idet mange virksomheder har en afdeling for Intellectual Property Rights (IPR). Stina Teilmann fortæller: "Mange virksomheder har en aggressiv fremfærd, fordi det betaler sig. Rationalet er, at det er bedre at investere i beskyttelse af rettigheder end at se igennem fingre med en overtrædelse af ophavsretten og dermed risikere at miste markedsandele. Se blot på Stokkes hjemmeside; den er klistret til med ®-tegn, der viser deres fokus på IPR. Selv Tripp Trapp-stolens slogan Much more than a high chair er varemærkeregistreret."

Arkitektstuderende Tim Nørlund blev af arkitektfirmaet Dissing+Weitling uretmæssigt anklaget for at plagiere, da hans design af en bro med ringformede pyloner vandt en konkurrence i Storbritannien.

Illustrationer: Tim Nørlund (venstre), Dissing+Weitling (højre).

DANISH CENTRE FOR DESIGN RESEARCH

Danish Centre for Design Research - Center for Designforskning er Kulturministeriets paraplyorganisation for designforskningen ved Arkitektskolen Aarhus, Danmarks Designskole, Designskolen Kolding og Kunstakademiets Arkitektskole. Danish Centre for Design Research bidrager til at opbygge og styrke dansk designforskning, til at formidle viden og til netværksdannelse nationalt og internationalt mellem forskningsinstitutioner, virksomheder og offentligheden.

MIND DESIGN

Danish Centre for Design Research - Center for Designforskning udgiver hver måned netmagasinet Mind Design på dansk og engelsk. Netmagasinet bringer artikler om udviklingen inden for designforskningen og formidler forskningens resultater til såvel forskere som praktikere og andre interesserede. Magasinet er gratis. Se mere på www.dcdr.dk/dk/minddesign

Danish Centre for Design Research
Philip de Langes Allé 10
1435 København K

+45 32 68 63 68
dcdr@dcdr.dk
www.dcdr.dk